LAUSUNTO 18.10.2022

Talousvaliokunta

VNS6/2022 vp

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuultavaksi talousvaliokuntaan valtioneuvoston selonteosta ”Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia”.

Omakotiliitto on Suomessa alan ainoa valtakunnallinen pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden edunvalvonta- ja palvelujärjestö, joka edistää pientalovaltaista elämänmuotoa. Olemme yleishyödyllinen ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, ja meillä on noin 230 jäsenyhdistystä, joissa yhteensä yli 70 000 henkilöjäsentä (kotitaloutta). Työmme koskettaa lähes 2,7 miljoonaa ihmistä Suomessa.

Yleistä

Energiatehokkuuden edistäminen Suomessa pitkäjänteisesti ja laaja-alaisesti on kannatettava asia. Kun jatketaan elinkaariarviointiin perustuvaa vähähiilisen rakentamisen edistämistä, on tärkeä huomioida, että asumiseen ei tule kohtuuttomia lisävaatimuksia kotitalouksille. Samalla tulee huolehtia, että ei synny ristiriitaisia vaikutuksia muiden lainsäädäntöuudistusten kanssa, kuten rakentamislain osalta.

Taloudelliset vaikutukset

Yleisesti asumiskustannukset ja asumisen verotus ovat korkeita ja näitä kustannuksia tulisi alentaa. Lausuntokierroksella olleen strategian vaikutusarvioissa kotitalouksiin esitettiin, että vaikutukset tulevat näkymään erityisesti asumisen kustannuksissa. Niiden arvioitiin olevan suhteellisesti suurempia keski- ja suurituloisille, koska nämä kotitalouden kuluttavat energiaa absoluuttisesti ja suhteellisesti enemmän kuin pienituloiset kotitaloudet. Omakotiliitto huomauttaa, että myös pienituloisten pientaloissa asuvien ihmisten tilanne voi olla hankala, esimerkiksi öljylämmitteisessä omakotitalossa yksin asuva leskinainen maksaa saman jopa verran lämmityksestään kuin samankokoisessa talossa asuva hyväpalkkainen kahden tulonsaajan perhe.

Toimeenpantaessa strategiaa tulee selvittää ilmastotoimien aiheuttamia taloudellisia euromääräisiä vaikutuksia pientalo- ja vapaa-ajan asukkaille.

Kotitalousvähennys

Omakotiliiton selvitysten mukaan kotitalousvähennys koetaan tärkeänä kannusteena remontteihin, ja sillä voidaan osaltaan ehkäistä harmaata taloutta. Omakotiliitto kannattaa kotitalousvähennyksen laajentamista myös muihin energiaremontteihin öljylämmityksestä luopumisen rinnalla, sekä avustustason nostamista.

Kotitalousvähennystä voidaan kehittää niin, että vähennys kannustaa entistä useammin korjauspalveluihin ja korjausremontteihin, pidentää rakennusten ja materiaalien käyttöikää, parantaa energiatehokkuutta tai muulla tavoin tukee kiertotaloutta ja päästöjen vähentämistä. Joustavat ja nopeasti käytettävissä olevat tuet energiaremontteihin kannustamisessa ovat tärkeitä.

Olisi hyvä tarkistella asiaa kotitalouden kannalta kehittämistarve, sillä tämänhetkinen järjestelmä kohdentuu henkilökohtaiseen vähennysmäärään. On huomattava, että yhdentulonsaajan

kotitalouksissa esimerkiksi ikkunaremontti on todennäköisesti saman hintainen kuin kahden tulonsaajan omakotitalossa, mutta käytettävissä on vain yhden henkilön vähennysmäärä. Esimerkiksi kotitalouskohtainen riittävän suuri vähennysoikeus, kuten vähintään kahden henkilön nykyinen vähennysmäärä euroissa, voisi toimia yhdenvertaisempana mallina.

Avustukset

Tukien osalta on varmistettava, että asuinrakennusten osalta nämä kohdistuvat myös pienasuintaloihin, kuten omakotitalot ja paritalot, ja että käytettävissä on riittävästi avustuksia.

Omakotiliitto pitää hyvänä, että avustusmäärärahaa asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumiseksi korotetaan ja soveltamisalaa laajennetaan myös maakaasulämmityksestä luopumiseen. Lisäksi on hyvä, että toimintaresursseja vahvistetaan avustushakemusten käsittelyn vauhdittamiseksi.

Rakennusten energiatehokkuusvaatimukset kiristyvät ja tarve energiakatselmuksille sekä energiatehokkaalle rakentamiselle kasvaa. Vaikka tukia on tarjolla, on huomioitava, että kaikilla ei ole mahdollisuutta ryhtyä jopa kymmenien tuhansien eurojen remontteihin. Tulee aina huomioida, että remontteja tehdään, kun se on taloudellisesti, teknisesti ja toiminnallisesti mahdollista.

Energiaköyhyys

Energiaköyhyydelle ei ole yhtä yhtenäistä määritelmää, mutta energiaköyhyydellä tarkoitetaan esimerkiksi korkeista energiakustannuksista johtuvaa perustarpeiden toteutumisen puutteita, ja joissain yhteyksissä energiaköyhyys määritellään energiamenojen suhteellisena osuutena käytettävissä olevista tuloista. Omakotiliitto arvioi, että meneillään oleva energiakriisi on voinut lisätä merkittävästi energiaköyhyyttä Suomessa. Omakotiliitto on parhaillaan tekemässä selvitystä energiaköyhyydestä ja mielellään kertoo tuloksista tarkemmin niiden valmistuttua. Omakotiliitto oli mukana myös vuonna 2018 ASSIT-hankkeessa, jolloin todettiin, että Suomessa on kattava sosiaalitukijärjestelmä, joka puitteissa voidaan kohdennetuilla tuilla vähentää energiaköyhyyttä. Omakotiliitto toteaa, että tilanne on muuttunut radikaalisti sen jälkeen ja hallitus onkin ryhtynyt lisätoimiin energian korkean hinnan haittavaikutusten vähentämiseksi kotitalouksille. Omakotiliitto kannatti lausuntokierroksella esitetystä, että energiaköyhyydestä tehdään selvitys, mutta selonteossa asiasta ei käynyt ilmi selvityksen jatkotoimia.

Kaavoitus

Kaavoituksen ja rakennuskannan ilmastotoimien johdonmukaisuus ja oikeudenmukaisuus tulee varmistaa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa (MISU) tulee jatkossa huomioida yhdenvertaisesti myös pienasuintalot, jotka ovat kyselyiden mukaan edelleen suosituimpia asumismuotoja. Asumisen laatu tulee nostaa suurempaan rooliin asuntorakentamisen kappalemäärän rinnalle. Asuinalueiden monipuolinen rakennuskanta varmistaa viihtyisän asumisympäristön, rakentamista tulee edistää entistä ihmislähtöisemmäksi, joka on mahdollista pientaloasutuksessakin toteuttaa ilmastoystävällisesti.

Energiatehokkuuden parantaminen

Olemassa olevan rakennuskannan elinkaaren vähähiilisyyden edistämisessä keskeinen toimenpide on energiatehokkuuden parantaminen. Tähän liittyvät sekä lämmityksen että jäähdytyksen energiantarpeiden pienentäminen rakentamisterveellisyydestä tinkimättä. Korjausrakentamisessa on otettava huomioon rakennuksen ikä, tyyppi, ilmasto-olosuhteet. Korjauksia tulee edistää silloin kun se on toiminnallisesti, teknisesti ja taloudellisti huomioiden kustannustehokasta.

Puurakentaminen ja puun käyttö on edelleen suosittua pientalorakentamisessa ja osaltaan tukee ilmastotavoitteiden saavuttamista. Uudisrakentaminen on Suomessa jo nyt erittäin hyvällä tasolla, uudet rakennukset tulee rakentaa lähes nollapäästöisiksi ja lämmitysmuodoksi valitaan yli puolessa pientaloista maalämpö, eli paikalla tuotettu lämmitysenergia.

Monipuolinen energiatuotanto

Suomen energiahuolto perustuu hajautettuun energiantuotantoon ja monipuolisiin energialähteisiin. Edustamme yksityishenkilöitä, jotka ovat pientaloasukkaita ja vapaa-ajan asukkaita. He valitsevat energialähteet tarjolla olevista valikoista, esimerkiksi sijainti voi vaikuttaa onko kaukolämpö tai maalämpö mahdollisia ratkaisuita. Valinnan pohjalla on aina energiajärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet, esimerkiksi päästöttömän ja toimitusvarman energianlähteen suhteen. Yhteiskunnan ja sen toimijoiden, kuten energiajärjestelmiä tarjoavat tahot ovat kustannustehokkaan ja kilpailukykyisen järjestelmän keskeiset tahot. Jo olemassa olevan infrastruktuurin hyödyntäminen kustannustehokkaasti on kannatettavaa.

EU-vaikuttaminen

Omakotiliitto pitää erittäin tärkeänä, että Suomen ääni kuuluu riittävästi ja aktiivisesti EU-päätöksenteossa. Suomen tehtävä on tuoda esimerkiksi paikallisten ilmasto-, sää-, yhteiskuntarakenne-, demografia- ja rakennuskantatietoa päätöksenteon pohjaksi. Sääntelyn tulee olla kohtuullista, kannustavaa ja mahdollista. Kansallisen päätöksenteon on oltava vahvassa roolissa keinoja valittaessa. EU-tasolla tulee huolehtia ylätavoitteista, joihin maat velvoitetaan.

Suoraan yksilöön kohdistuvaa sääntelyä tulee välttää, kuten rakennusten energiatehokkuusdirektiivin esityksessä ollaan kotirauhan piirissä ja yksilökohtaisissa velvoitteissa, joita myös tultaisiin valvomaan mahdollisin sanktioin. Omakotiliitto näkee tässä erityisen huolen, joka tulee huomioida jatkovalmistelussa.

Kiinnitimme antamissamme aiemmissa EPBD:tä koskevissa lausunnoissa huomiota yksityiselämän suojaan ja omaisuuden suojaan, jotka nousivat esille EU-komission rakennusten energiatehokkuusdirektiivi ehdotuksessa. Ilmastotoimet ovat tärkeitä ja esitettyjen hyötyjen myötä saavutetaan sekä ympäristö- että terveyshyötyjä kansalaisille. Yksityishenkilöiden osalta vaaditut ilmastotoimet on oltava kuitenkin oikeudenmukaisia, oikeasuhtaisia, täsmällisiä ja hyväksyttäviä. Kenenkään ei tulisi joutua EU:n sääntelyn takia oman kotinsa kohdalla pakkotilanteeseen, esimerkiksi omasta kodista luopumiseen, ilmastotoimien vaatimusten takia, kuten nyt on jo osa pientaloasukkaista ilmaissut huolensa.

Omakotiliitto näkee, että aikataulu on esitetyssä muodossa liian kireä. Nykyisessä energiakriisitilanteessa esitetty direktiivi se tulee aiheuttamaan pullonkauloja rajallisten resurssien

osalta, kuten työvoima ja materiaalit. Jo nyt on nähtävissä saatavuusongelmia. Tämän lisäksi kustannukset ovat jo lähteneet nousemaan, joka on lisärasite energiatehokkuustoimien edistämisessä.

Energiatodistus

Jos energiatodistukset ja energialuokitusten raja-arvot tullaan rakennusten energiatehokkuusdirektiivin uudistuksen myötä muuttamaan, olisi tärkeää edetä etupainotteisesti. Näin voidaan asuinrakennusten osalta huomioida mahdollisesti tulevat muutokset ajoissa, jotta voi suunnitella korjauksia pitkäjänteisesti ja varautua rahoituksellisesti energiatehokkuusremontteihin. Nykyisen energiatodistuksen hyödyntäminen jatkossa voisi myös olla ratkaisu, joskin Omakotiliitto näkee siinä myös kehittämistarpeita. Asumiseen ei saa kohdistua uusia ylimääräisiä kustannuksia, sillä jo energiatodistuksen hankkiminen maksaa useita satoja euroja. Jos todistus tarvitaan asuinrakennuksen nykyisen energiatason todistamiseksi, tulisi huolehtia, että siitä se ei aiheudu lisäkustannuksia kotitalouksille. Jatkossa uudisrakentamiseen esitetty ilmastoselvityskin lisää kustannuksia. Omakotiliitto näkee, että näiden yhdistäminen voisi olla tehokkaampi tapa esittää ilmasto- ja energiatietoja pientaloista osin päällekkäisten eri selvitysten sijaan.

Energianeuvonta

On hyvä, että Suomessa on energiatehokkuuteen panostettu määrätietoisesti lähes 50 vuoden ajan, eli ensimmäisestä energiakriisistä (1973–74) lähtien. Tässä on merkittävä rooli puolueettoman energianeuvonnan tarjoamisessa, jotta voidaan ottaa kotitalouksien energiatehostamisen potentiaalia ottaa käyttöön.

Ratkaisujen ja teknologioiden tullessa yhtä monimutkaisemmaksi ja vaihtoehtojen kasvaessa on ensiarvoisen tärkeää, että kansalaisille jaetaan puolueetonta tietoa energiatehokkuustoimista, uusiutuvan energian käytöstä sekä muusta kestävän kehityksen mukaisesta toiminnasta.

Kotitalouksilla, jotka itse yksityishenkilöinä ja kuluttaja-asiakkaina huolehtivat oman pientalonsa energiatehokkuusremonteista ja päästöttömiin energialähteisiin siirtymisestä, on entistä suurempi tarve rakennuskohtaisempaan neuvontaan.

Pientalo- ja vapaa-ajan asukkaille tulee tarjota mahdollisuuksia, tietoa ja neuvontaa sekä mahdollisesti taloudellista tukea, miten voi varautua ilmastonmuutokseen, esimerkiksi pientaloille suunnatulla ilmastonmuutoksen varautumisen oppaalla.

Energiatehokkuussopimusten käyttö on kannatettavaa, koska tätä kautta saadaan selville myös kansallista säästöpotentiaalia.

Sähkötehon ja siirtokapasiteetin riittävyys

Uusi sähkömarkkinalaki (588/2013) tuli voimaan 1.9.2013. Laki sisälsi uuden laajan säännöskokonaisuuden, jonka tavoitteena oli sähköverkkojen ja erityisesti jakeluverkkojen toimitusvarmuuden parantaminen sekä sähköverkonhaltijoiden varautumisen tehostaminen. Toimitusvarmuustavoitteiden asettamisen tavoitteena oli vastata yhä sähköriippuvaisemmaksi kehittyvän yhteiskunnan edellyttämiin kasvaviin toimitusvarmuustarpeisiin, ehkäistä korjausvelan

syntymistä sähkönjakeluverkkoihin sekä varautua ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden lisääntymiseen.

Omakotiliitto esitti strategiaa koskevassa lausunnossaan, että jatkovalmistelussa huomioitaisiin työ- ja elinkeinoministeriön asettaman akateemisen työryhmän lausunto ”Sähkönsiirron ja –jakelun tariffien laskentamenetelmissä käytettävän painotetun keskimääräisen pääomakustannuksen (WACC-%:n) laskennassa käytettävästä pääomarakenteesta vuonna 2024 alkavalle sähköverkonhaltijoiden valvontajaksolla”.

Selontekoon on nyt kirjattu, että toteutetun valvontamallin muutoksen myötä siirtohinnat alenevat portaittain. Lakimuutos pienentää myös sallittujen kertakorotusten suuruutta 15 prosentista 8 prosenttiin. Hintojen korotuspainetta helpotettiin jatkamalla sähkönjakelun toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoaikaa kahdeksalla vuodella vuoden 2036 loppuun saakka pääasiassa haja-asutusalueella toimiville. Kuluttajan näkökulmasta rakenteellista ongelmaa ei ole ratkaistu, joka johtuu siitä, että valvontamalli ei ole kustannusvastaava. Esitetty toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoajan jatkaminen kahdeksalla vuodella ei pudota kuluttajan maksamia siirtohintoja, vaan siirsi ne eteenpäin, jona aikana jakeluverkkoyhtiö voi nämä kustannukset periä asiakkailtaan. Omakotiliitto suosittelee akateemisen työryhmän lausuntoon tutustumista.

Tehoreservit

Omakotiliitto esittää pientaloasukkaiden näkökulmasta huolen tulevista tehoreservimuutoksista. Selonteossa mainitaan, että käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tehoreservin käynnistyessä sähkön hinta on niin korkea poikkeaman aiheuttajalle, että kuluttajan kannattaa jättää sähkö ostamatta. Jos kuluttajalla ei ole mahdollisuutta joustaa kulutuksessa tuolla hetkellä, esimerkiksi kylmään talviaikaan sähkölämmitteisessä omakotitalossaan, mitkä ovat kuluttajalle aiheutuvat lisäkustannukset?

Uusiutuvan energian pientuotanto ja energiayhteisöt

Pientuotanto ja osallistuminen energiamarkkinoille sähkön myyjänä kiinnostaa yhä useampia kansalaisia ja pientaloasukkaita. Omakotiliitto kannattaa aiheen edistämistä samalla muistuttaen, että monipuoliset lämmitysratkaisut palvelevat parhaiten Suomen maantieteellisissä ja ilmasto-olosuhteissa.

Energiayhteisöjen kehittämisessä tulee huomioida myös pientalot. Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjouston potentiaalia on tärkeää hyödyntää mahdollisimman laajasti, mutta on muistettava, että on suuri määrä pientaloja, joissa tulee tehdä suuriakin remontteja, joista ei ole taloudellisten vaikutusten arvioita, mitä kustannuksia aikanaan pientaloille tulee. Ohjelman tavoite huolehtia elämisen ja yrittämisen edellytyksistä koko Suomessa monimuotoisesti alueiden ja kaupunkien tarpeet huomioon ottaen ja turvaten harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa ihmisten oikeudet peruspalveluihin alueiden yhteistyötä tukemalla, uusilla toimintatavoilla ja riittävillä resursseilla (palveluiden saatavuus, yhteiskunnan turva, liikkumisen edellytykset), on hyvä, mutta on tärkeää, että toteutuksessa ei lisätä asumisen kustannuksia entisestään.

Energiantuotannossa merkittävä suuntaus on hajautetun pientuotannon kasvu, erityisesti lämpöpumppujen, kuten maalämmön, ja aurinkoenergian muodossa. Lisäksi pyritään edistämään

kuluttajien osallistumista energiamarkkinoille kulutusjouston tarjoajina. Tämä korostaa yksittäisen kuluttajan roolia sekä energiantuottajana että kuluttajana. Kehityksestä hyötyvät merkittävimmin ne, joilla on mahdollisuus investoida energian pientuotantoon ja kulutuksensa ohjaukseen, joka vaatii taloudellisia resursseja kotitaloudelta. Omakotiliitto esittää huomiona, että tämä saattaa asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan, kun vaatimukset ja mahdollisuudet kasvavat, mutta kaikilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia lähteä toteuttamaan hankkeita.

Jatkamme mielellämme sidosryhmäyhteistyötä asiassa.

Kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander	Ari Rehnfors
toiminnanjohtaja	puheenjohtaja